

Вірші з книги "Чолом тобі, життя"

Анатолій Довгонос

Як це просто —
Написати геніальний вірш!
Треба тільки, щоб серце твоє— Розірвалось,
Щоб спломенів ти у миттєвому спалаху —
І вижив!..

Тільки й всього.

Крізь наруг і знущань веремію,
Крізь роки старцювання й біди
Ти пройшла.
І не втратила мрію,
Що свободу знайдеш назавжди.
Йшли сини твої вірні на палю,
На тортури,
В бездонний ГУЛАГ.
Катерина,
Микола
І Сталін —
Кожна наволоч крівцю пила!
Вистачало нам зайд і манкуртів,
І облудних співців батога,
Не уміли зібратися в гурті —
Дати відсіч своїм ворогам.
І сьогодні не ліпша година,
Хоч здавалось —
Нарешті наш дім!..
Так і хочуть тебе на коліна
Опустити в біді і нужді!
Чи ми зовсім уже недолугі?
Чи в нас хисту і волі нема?
Чи ми звикли до хльости і пуги,
І змагання криваві — дарма?

Що потрібно аби об'єднались:
Повінь?
Пошесть?
Страшний землетрус?..
Чи за нашу гризню помирили
У катівнях і Марченко,
Й Стус?
Що ж ми діємо?
Мати — єдина!
Не буває кількох матерів!
Так і рідна земля,
Україна,
Наша мати —
Одна й поготів!
Дай нам розуму, Боже мій милий,
Щоб з амбітних зійти манівців,
Щоб лише Україну любили,
А не владу у хтивій руці!
Дай минути нам тяжку годину,
Не згубитись в довічній ганьбі!..
Боже милий!
Рятуй Україну!
Більше нікому —
Тільки тобі!

УКРАЇНІ

Зголодніла стоїш і змарніла,
Свою долю тяжку кленучи...
Україно!
Ти чим завинила?
Завинила ти Богові чим?
Чи не досить напилися кривці
Муравйовські убивці-кати?
Чи не гнались селяни, як вівці,
У промерзлі сибірські світи?
Чи не нищила молодість краю
Більшовицька ненависть сліпа?
Досьогодні про помсту волає
Кров розстріляних юнок з УПА!
Хто ж поставив тебе на коліна,

Сил позбавив юначих, живих?
Підведися з колін, Україно!
Чуєш, нене моя,
Оживи!
Оживи, і квітуй в барвоцвіті,
Щоб співали тобі солов'ї!
Лиш вчорашніх струси паразитів,
Що ввіп'ялись у руки твої!
Я не вірю в приреченість згуби,
Я не вірю у серце слабе.
Україну ніщо не погубить,
Як сама не погубить себе.
Доведи, що ти сильна і дужа,
Маєш волю і сердце міцні!
Українцю!
Забудь про байдужість!
Зараз йдеться:
нам бути чи ні!
Ми не бидло!
Ми діти країни,
Що чекає героїв нових!
Підведися з колін,
Україно!
Чуєш, нене моя,
Оживи!

РІК ПАЦЮКА

Ось рік назвали Роком Пацюка —
До східної екзотики ми ласі!
Давали ж інші назви ми рокам
У недалеких і минулих часі
А визначались ті роки значні —
Рік Вирішальний, потім Завершальний —
Тим, що там бовкнув десь у маячні
Бровастий маразматик Генеральний.
То ж, як на мене, Схід куди точніш,
Бо всі роки — немов для нас назвали!
Ось Рік Бика —
Ми, як воли сумні,
Котрих і уярмили, й поганяли.

Ось Рік Змії:

Плазуємо завжди

Перед начальавом, плачучи з безсилля,

І топчуть нас годовані вожді,

І нашу кривцю дудлять на похмілля!

Рік Пацюка.

А, може, Миші рік...

Що зміниться для нас в країні рідній?

Шукають харч на смітнику старі,

Від холоднечі помирають бідні —

Як не назви, а все для нас одне:

В безсиллі ницім п'ястуки стискати!

Що назви нам, коли життя сумне

Нас змушує всякчасно пам'ятати:

Чи Рік Свині, чи ще якісь роки

Літючого, плазуючого гаддя,

А все сидять мордасті пацюки

Як і раніш, на поверхах всевладдя!

На нас їм наплювати й поготів...

Та вірю я в прихід такої днини,

Що буде рік не паць і пацюків,

А справжній —

Рік Святої України!

ПЕРЕСТОРОГА

Дивлюсь — і в серце заповзає холод:

Знов символ клятий бачу на стіні —

Диявольська сполука, Серп і Молот

Жовтіють у червоному багні!

Не той це серп, що ним пшеницю жали,

І молот був не в коваля руках —

Під знаком цим народи бідували,

В голодоморах мерли, в таборах.

Ці серп і молот — не знаряддя праці,

А осоружна свастики рідня!

Жахи червоні досьгодні сняться,

Що почала під Крутами різня.

Самі біду створили, а дурманять

Людей голодних, як в старі часи,

І слабкодухих безсоромно манять

Облудним обіцанням ковбаси.
І вірить їм натомлене бідацтво,
І йде охоче просто у капкан:
Навіщо воля?
Хай живе кріпацтво,
В якому нагодує добрий пан!
Не нагодує!
Вам даремно сняться
Щасливі в комунізмові роки.
А буде вам не ковбаса в два двадцять —
Цілком безплатні чорні "воронки"!
І будуть знову вами попихати,
Вважаючи вас просто за лайно,
Напищені, бундючні партократи
Червонопикі, як їх знамено!

Високий стиль, врочистість — не побліднуть, Бо племін'я серця у собі несуть,
Коли співаєш пісню ти про рідне —
Про Батьківщини зоряну красу!
Вагаємось — закинуть, бач, котурни, Декларативності припнуть ярлик...
Не тільки під сурдинку грають сурми,
Не шепіт чується в бою, а крик!
І попри нудну логіку залізну
Любителів дрібненьких слів і тем,
Пиши високим стилем про Вітчизну,
Високим,
Як ім'я її святе!

ВІЧНЕ ПОЛУМ'Я

В жодні я не внесений списки,
Хоч гранітні стоять обеліски,
Хоч палає під ними свічно
Непогасне Полум'я Вічне.
Я, що дихав і жив свідомо,
Я Солдатом звусь Невідомим.
Я тут лежу в шані і славі
Та не маю імені навіть!
Але прошу вас — вірте вперто,

Що я вічний, живий, безсмертний!
Бо інакше — даремно, значить,
Наді мною берези плачуть.
І даремно в шаленстві бою
Я всю землю прикрив собою!..

Знаю я, що мені по росах
Не ходити легко і босо,
Та живий я!
Я нині з вами!
Бо життя моє — ваша пам'ять!
Не до дати,
І не по святах,
Пам'ятайте свого солдата!
Хай серця вам опалить свічно
Непогасне Полум'я Вічне!
І ви вірте, вірте уперто,
Що я вічний, живий, безсмертний,
Як безсмертна, в крові й тривогах
Завойована Перемога!

Знов каштани цвітуть, і бузок під росою яскріє,
Крізь холодні вітри неодзовно крокує весна.
Тиша, мир навкруги...
Так чому у душі пломеніє
Та далека війна, та минула війна?
У дитинство своє повертаюсь я вперто думками,
У дитинство, що знає,
Як кулі безжально свистять,
Як гримоче фугас,
І усі, хто були поруч з нами,
Раптом падають долу і страшно мовчать...
Пам'ять, цур тобі й пек!
Це ж було у дитячому віці!
Скільки мирних років після того пройшло і сплигло!
То чому ж бережеш димарі ті обвуглені й ниці,
То чому бережеш те зруйноване чорне село?
Пам'ять, цур тобі й пек!
Чом живе в тобі запах шпиталю,

І безрукий солдатик,
Що плакав, не криючи сліз,
Кликав мати всю ніч з неосяжного даю,
Тріпотів, як метелик,
Що б'ється на склі?
А мені сивина коси вже запорошила снігом.
Час вертати з війни!
Стало дідом оте дитинча.
Тільки знов у війну всі думки неспиняємим бігом,
Тільки знов ті роки у мені невблаганно кричать!
В чисті очі дивлюсь —
Карі очі своєї онуки,
Як радіють вони білопінномі плину весни!..

Я готовий віддати, неначе солдатик той, руки,
Аби пам'ять її
Вже ніколи не знала війни!

ВІНОК СОНЕТІВ

I

А пори року — як модель життя:
І розквіт в них, і зрілості часина, Неодволанна в'янення година,
І угасання — вже без вороття.

Та кожен день — неначе відкриття, Неначе пізнавання безупинне.
І хоч життя, на жаль, і швидкоплинне, А не іде воно у небуття.

Лишаєш по собі рядки поем,
Дерева, що буяють пишним цвітом, Лишаєш в дітях і єство своє,

І в них живеш звияжно й гордовито,
І втіленням твоїм у світі є
Весна дитинства й горда юність літа!

II

Весна дитинства й горда юність літа — Життєвий ранок, пісня молода,
Коли, здається, світ тобі віддав
Всі барви, всю казковість сонцеквіту!

Іще не сплачуєш одвічне мито
За молоді гріхи, за божий дар —
Любов бентежну. Все, що загадав,
Для тебе і здійснимо, і відкрито.

І небо над тобою — голубе,
Яскріє сонце молодим привітом,
І кожний ранок — радує тебе.

Пливуть роки. Аж раптом — непомітно — Приходить час, і виявля себе
Осіння зрілість, мов достиглість жита.

III

Осіння зрілість, мов достиглість жита:
У зорі мудрість, в скронях — сивина.
Терпкого і дозрілого вина
Спокійно міць в душі твоїй улита.

Вже бачиш те, що в юності сокрито,
Від ока розуму. Вже те пізнав,
Що здатні лиш збагнути мудрина
І досвід ураганів пережитих.

Недешево дається нам знаття,
Не гояться одразу наші рани,
Які підступно завдає життя.

Ідеш вперед крізь грози і тумани,
Та вносить корективи в горді плани
Зима — ухилок нашого буття.

IV

Зима — ухилок нашого буття.
Один його у розпачі стрічає,
А інший — той немов не помічає:
Зав'юг останніх чути вже виття.

Кінець. Фінал. Завіси закриття.
Та станція, з якої відбуває

Наш потяг. І назад — не повертає,
Бо звідти — не буває вороття!

Всі смертні. Невеселе відкриття!
Хоч істина з дитинства ця відома,
Тоді вона — абстрактне поняття.

Тепер, на жаль, — відчутна і вагома
Реалія Харонова порома...
Але нема у серці каяття!

V

Але нема у серці каяття,
Якщо ти жив, не існував безцільно,
Не скнів, а жив! Якщо ти неподільно
Себе віддав заради майбуття!

Того, хто тільки вийшов у життя,
Хто у zenіт піднявся сонцекрильно,
Щоб з юною наснагою, стосильно
Могутніх польсів пробудить биття!

І що з того, що помилки були,
Що ганив хтось діла твої сердито —
А все ж загальний підсумок не злий!

Хай борсався часом в лабетах мли,
Та людям в очі дивишся відкрито,
Хоч, мо', не всі роки, як слід прожито!

VI

Хоч, мо', не всі роки, як слід прожито?
А хто ж то має право визначать,
Що вірним, що неправедним вважають,
Що радісним, а що й сумовитим?

Мабуть, у тому сенс і суть сокрито,
Щоб сіру однозначність зневажать:
Сміятись, плакати, тішитись, страждати,

А не дрімать — лінкувато й сито!

Ніхто це не підкаже! Обирай —
Чи до душі тобі солодкий рай,
Де росним ладаном усе омите,

Чи небезпечний й п'янкий розмай,
Жива стеблина, котру як не край —
Ген, тегнеться до сонця соковито!

VII

Ген, тягнеться до сонця соковито
І дерево, й колосся золоте,
Теплом пашить, і дихає, й росте,
І плід прийдешній возвіщає квітом.

Йде колохід часу. Дмухне сердито
Холодний сніг. Неквапно замете
Сухе баділля — чорне й пусте...
Здається, й не було у світі літа!

Було! І буде! Ось під покриттям
Озими міцна, хоч невисока —
Майбутніх нив нескорене суття,

Лелітка проліску, веселе брості око —
Живе, пульсує схована глибоко
Зелена парость — пагін майбуття!

VIII

Зелена парость — пагін майбуття.
Яким він сильним і могутнім буде,
Який врожай збируть у полі люди
А починалось зернятком — затям!

Ой, не доводить пиха до пуття!
Ні, згордування — доброго не буде!
Хто день сьогоднішій нудотно гудить —
Втрачає право стріти розквіття!

Простіша поміж істин, далебі:
З малого починається велике,
З одного пострілу — звитяжний бій.

Весна пролине. Й літо сонцелике.
І скажеш, дивлячись на хлібні ріки:
Який є вдячний, осене, тобі!

IX

Який є вдячний, осене, тобі!
Яке п'янке натхнення ти даруєш,
Якою в жилах силою нуртуєш
І як думок прискорюєш ти біг!

Прозорість чиста в небі голубім,
А від багать — духмяний дим валує,
І кожна крона — листя золотує
Прикрасою розкішною собі.

З якою трепетністю серце любить,
Яка снага в душі тепер буя,
Яка жага бентежно сушить губи!

Кажу, спасибі, осене моя!
Хай молодість пройшла — радію я
І за своє змужніння сивочубе!

X

І за своє змужніння сивочубе
Заплачена данина немала...
Ох, не завжди надійна путь вела,
А втім — ну, хто хоч раз її не губить!

Буває... шлях неначе перерубить
І водить манівцями чорна мла, —
Не розгубись, не кайся і не плач!
Лиш мужній в хащах просику прорубить!

До біса спокій! Хай вирує бій!

Хай м'язи пружить гостра небезпека —
Змагай, звияж, не підкоряйся судьбі!

Як вперто йдеш — мета не так далеко.
Іди! Не буде соромно тобі
За почуттів вируючий прибій!

XI

За почуттів вируючий прибій
Подякуй долі! Хай інертну млявість
Із твого серця витіснить ненависть
До сил ворожих людям і тобі!

Палай, борись, і протистань юрбі,
В котрої вища цнота — це сірявість,
Безликість і звеличена неправість,
Замішана на лжі і на злобі!

Байдужість сіру викликай на бій!
Вона найгірша — бо серця шкарубить
І гне слабких, підкорює собі.

Байдужість сіру викликай на бій
За душу, що неспокою не губить,
За серце, що ненавидить і любить!

XII

За серце, що ненавидить і любить,
Людиною, мабуть, Людину звать —
У цьому наші і єство і суть,
І зле тому, хто здатність цю загубить!

Любов — чарівний трунок! Хто пригубить,
Того вітри зловісні не зметуть,
Не спинять мури, кулі не уб'ють,
І заздрісна підступність не погубить!

Ненависть — серця мужнього напій!
Якщо ти справедлива — ти прекрасна

У гнівній, гордій правоті своїй!

Це так... Але — добром людина щасна!
І часто серце — тепле й непогасне —
Веде з холодним розумом двобій.

XIII

Веде з холодним розумом двобій
Людини серце — завше неспокійне...
Бодай такі б лишились тільки війни
На матінці-планеті голубій!

Бодай... Але в завії громовій
Кривава бійня точиться постійно,
Хтось гине... І виправдовує крутісно
Політикан ці жертви, хитрий змії!

Свій зиск в чужій шукає боротьбі.
Анафема війні — безглуздій, впертій,
Яка несе лише нестерпний біль!

Людини розум в чорній коловерті
Змагає хтивого дракона смерті,
І підкоря його завжди собі!

XIV

І підкоря його завжди собі —
Холодний розум підкорився серцю.
Звеличена Людина вічним герцем
Отим — безкровним зовсім, далебі!

Мир. Тиша. Радість. І хмарки в плавбі —
Відбилось небо в морі, як в люстерці.
Як хороше, як радісно на серці
Як заспокійливо шумить прибії,

Як хвилі білоспінені летять,
Як жмуриться зичливо сонця око
На наше дуже непросте життя!

Рівняйсь на небо! І злітай високо!
Прекрасне небо в кожному порі року,
А порі року — як модель життя!

XV

А порі року — як модель життя:
Весна дитинства й горда юність літа,
Осілля зрілість, мов достиглість жита,
Зима — ухилок нашого буття.

Але нема у серці каяття,
Хоч, мо', не всі роки як слід прожито:
Ген, тягнеться до сонця гордовито
Зелений пагін — парость майбуття!

Який я вдячний, осене, тобі,
І за своє змушніння сивочубе,
За почуттів вируючий прибій,

За серце, що ненавидить і любить,
Веде з холодним розумом двобій
І підкоря його завжди собі!

"...і не страшний, моє дитя,
Нам час останнього походу
Без вороття, без вороття!"
М. Рильський

Якби життя було безкресне,
Якби то вік наш — на віки,
Якби не йшли ми безвоскресно
В свої останні мандрівки!
Але життя —
Лише до скону,
Порівняно коротка мить.
І неблаганного закону
Ані змінить,
Ні відмінить!

Єдине —
Так живи буремно,
Щоб смертній проказать пітьмі:
— Життя прожив я не даремно,
Зробив, що міг,
І що не міг!
Не зганив імені і роду,
Не тлів —
Горів усе життя,
Аж до останнього походу
Без вороття,
Без вороття!

Я серце осені віддав,
Як віддають його коханій —
Земля у пору цю туманів
Так світанково молода!
Хіба ж це не відбиток днин
Мого життя,
Моєї долі —
Злотее поле,
А у полі
Ледь-ледь відчутний смутку тлін.
Не заважай, на заважай
Любитись в багрецях осінніх!
Хай осінь сон,
Сумний і синій,
Але ж багата на врожай,
Але така всебічність в ній —
Проміння щастя,
Смутку зливи,
Журливий спів
І спів щасливий,
І все це —
В осені одній!

Дотик теплої долоні,

Тиша ніжна і ламка...
Стали хмари — сиві коні
Коло Місяця-візка.
Чом він марно в небі висить,
Мов зіпсований дзигар!
Запряжу для тебе в Місяць
Трійцю сивих коней-хмар.
По пороші, першоснігу
Ген, покотиться луна.
Коні, хутко!
Коні, бігом!
Нас чекає далина —
Невідома, незнайома,
Та, де ми лише й зірки,
Та, де очі,
Теплий спомин,
Дотик лагідний руки...

Заплелося срібло до осичок в коси,
По лісах червоний, золотавий дим.
Ти сумуєш, люба,
Що надходить осінь,
Розлучатись треба з літом золотим,
Що зів'яне листя,
Загудуть морози,
Розчепірить вітер сотні пальців злих?..
Вір мені —
Розлука
Це не тільки сльози,
Це чекання весни,
Зустрічей нових!
Хай із тужним криком
Птиці одлітають,
Заспіваймо —
Юність продзвенить жива!
Кажуть, перед смертю лебеді співають,
А людина завше —
на життя співа!

Дівчинка-осінь

Осінь,
дівчинко-рудокоса!
Де у лісі ти заблукала?
Потаємні стежки шукала,
що сама торувала в росах?
Ой, ти дівчинко рудокоса!
Розгодались осичок дзвони.
До якої скликають учти?
Осінь, дівчинко,
ох, не муч ти
моє серце живе й червоне —
калатають у ньому дзвони!

Я довірливо стану поруч
з поруділим осіннім зіллям —
червонується на весілля
зілля в тиху осінню пору.
З ним я дружкою стану поруч.

Обійду всі гаї, покоси,
відшукаю твою слідину,
за тобою у вирій лину,
осінь,
дівчинко рудокоса!
Ох, ти дівчинко рудокоса!

Осіння нині синь на нашій вулиці,
осіння синь, осінній сухозліт...
Слова щільніше у рядки шикуються,
думки ж у простір просяться, в політ.

Ні, це не вечір —
тільки грані зрілості,
і розуміння —
що то є, ця мить.
Хто нетерпіння вчився,
терпеливості —

того не доведеться довго вчить!
Виразніш все тепер мені малюється,
скупіший і точніший сенс оцін...

Шкода лише,
що на моїй вже вулиці
так неодзовна ця осіння синь!..

ОДЕСА ВЗИМКУ

В Одесі сніг...
От радість малюкам!
От гембель водіям та пішоходам!
Не часто сніг дарує нам природа —
Ми південь, як-ніяк, —
Чого вже там!
В Одесі сніг.
І склистий вітру дзвін
Над вітами сніжинами куражить.
І на самодіяльнім вернісажі
Зимові теми вже серед картин;
В Одесі сніг.
І між хмарин дрижить
Багряне сонце, як червоний півень.
А втім, згадайте —
Як-ніяк, ми — південь.
Тож сніг в Одесі довго не лежить.

ЛЮБИ-МЕНЕ

Йшли лукою. Шовкові трави
тулились лагідно до ніг,
а в їхніх кучерявих —
блакитні крихітні вогні.

Зірвала голубу лелітку,
лице підняла осяйне:
— У нас в селі зовуть цю квітку
Люби-Мене. Люби-мене.
Птахи снували в тихім леті,
біліло на горбі село.

Ми вдвох ішли.
А поруч третім
мовчання наше з нами йшло.

Куди усі слова поділись?
Хотів сказати, а не міг.
Відчуй, відчуй, на Божу милість,
відчуй,
відчуй мій крик німий!

Котився вечір небокраєм,
сідало сонце вогняне...

Відчуй, як мовчки я благаю:
— Люби мене!

Люби мене!